

OPONENTNÍ POSUDEK

**na diplomovou práci
pana Bc. Filipa Landy
TUL, Fakulta Umění a Architektury
Atelier: Doc. Ing. arch. Zdeněk Fránek
Ing.arch. Radek Suchánek, PhD**

LITOMĚŘICE – PAMÁTNÍK VĚŽŇŮ RICHARD SAD SMÍŘENÍ

Předem vlastních úvah o projektu pana Filipa Landy bych váženého čtenáře rád upozornil na několik aspektů, které hrají roli v mém osobním přístupu k předložené diplomové práci.

Jednak jsem během práce na oponentním posudku, ani předem, neměl možnost navštívit zvolenou lokalitu, abych se seznámil s konkrétním prostorovým, urbanistickým a krajinným, kontextem. Ani z čistě odborného hlediska neznám urbanistickou strukturu městského organismu Litoměřic a okolí natolik, abych se mohl cítit znalcem.

Za druhé bych rád požádal o určitou míru tolerance k mým vyjadřovacím schopnostem. Přiznám se, že sám pociťuji značné mezery v mé technické češtině, i to, že právě to, že hodně dlužen zůstávám právě české urbanistické a architektonické terminologii. Doufám ale, že v tomto případě jde především o obsah a méně o formu posudku.

Moje současná pozice – můj český původ, profese a pedagogické působení v Belgii – mi umožňuje srovnávat úroveň prací studentů v obou našich zemích. V dnešním pedagogickém kontextu internacionalizace a harmonizace evropských a světových škol architektury je toto hledisko čím dál důležitější.

Diplomový projekt:

Podle mého názoru je předložený diplomový projekt zvládnut na velmi vysoké úrovni. Jde o netypické zadání i o netypické řešení. Výsledný projekt je pak nadmíru zajímavou kombinací racionálních přístupů na straně jedné s prominentně přítomnou filosofickou interpretací duchovních hodnot na straně druhé. Ze syntézy obou pak vyplývají koncepty navrhované prostorové transformace. Prezentace projektu je logicky a přehledně sestavena a doplněna všemi nutnými aspekty, aby odpovídala projektu na akademické úrovni.

Úvod:

Projekt vychází z daného kontextu podzemních prostorů Richard i ze symboliky mentální a fyzické tragedie, která se v nedávné historii na těchto místech udála.

Úvodní část projektového svazku – historická a prostorová analýza - poskytuje informace důležité k poznání místa samotného, pochopení jeho 'genia loci', i jeho významových souvislostí k Malé pevnosti v Terezíně.

Ačkoli svazek obsahuje celou řadu údajů, které jsou důležité právě pro autorovo specifické pojetí projektu (a se kterými se obvykle v diplomových pracích nesetkáváme), je vše zřetelně formulováno a přehledně sestaveno. Čtenář je doslova vtažen do projektového 'příběhu' a veden autorovou logikou nenabyde dojmu, že tato logika zůstává skutečnosti něco dlužna.

Úvodní část obsahuje jak analýzu historických údajů, tak i rozbor širších urbanistických vztahů kolem situace projektu a jeho krajinného kontextu. Objevnou částí byla pro mě celá historie vápencových

lomů i instalace podzemní továrny a koncentračního tábora německým nacistickým režimem. Z textů je zřetelně čitelná autorova fascinace touto lokalitou, nadzemními i podzemními prostory i jejich surrealistická historie.

Také dokumentace morfologie terénu, současného stavu zástavby i prostorově významné zeleně dává jasný obraz o současném i minulém stavu.

Tato analýza obsahuje zároveň prvky, které vedou k pochopení autorových záměrů, a které pro něho byly zdrojem inspirace při formulaci jednotlivých myšlenek projektu. Svým rozbořem podává autor mentální i prostorovou charakteristiku prostředí, ve kterém se jeho projekt odehrává. Zvláště zdůrazněny jsou symbolické aspekty, které, autorem interpretovány a transponovány do současnosti, tvoří filosofický základ jeho urbanistického a architektonického pojetí: infrastruktura kolektivní paměti oněch hrůzostrašných událostí.

Jde o projekt, který je unikátní už tím, že se z velké části odehrává pod úrovní terénu. Nemá tedy, až na několik výjimek, pohledové expozice jako klasická stavba. Daleko důležitější je zde konceptuální projekce podzemních struktur do nově vytvořené krajiny. V ní je pak situována řada momentů, míst a bodů, kde se podzemí koresponduje s povrchem.

Připomínka:

Pro úplnost by bývalo bylo zajímavé uvést v analytické části i širší urbanistické vztahy vně vlastního řešeného území a tím posílit argumentaci navrhovaných řešení. Mám na mysli "out-zoom" na pozici projektu a jeho okolí v urbanistické struktuře města, i s jasnou definicí funkčních vztahů, například vývojovými možnostmi západním směrem. V projektu je sice uvedena poloha území, jeho pozice v územním plánu i náznak budoucího dopravního systému, ale určitě by byla zajímavá i integrace celého areálu v mentálním prostoru Litoměřice/Terezín.

Urbanistické a architektonické řešení:

Jak již uvedeno, je v rámci tohoto projektu těžké vézt hranici mezi urbanismem a architekturou. Tak jako tak je to ve většině případů dělení umělé a nepřírozené. To platí dvojnásob u předloženého projektu; tady je tato kategorizace navíc nemožná. Nanejvýš by se dalo mluvit o různých prostorových nosičích – podzemní, pozemní a nadzemní – ale i to by bylo proti duchu celého projektu.

Koncept vychází z využití podzemních prostorových struktur bývalého dolu a po té podzemní továrny Richard I. Současně s podzemím je rozvíjen i koncept nové krajiny. Oba tyto nosiče jsou spolu svázány funkčně, prostorově i symbolicky. Neustálá dualita mezi prostorem a jeho mentálním nábojem tvoří hlavní scénář projektu. Skoro abstraktní skulpturalismus podzemí se tak neustále kloubí s ikonou pietní, ale současné krajiny.

Každý prvek organizace krajiny má symbolický význam a hodnotu. I poloha každého z těchto prvků je promyšlená a plná symboliky. Ke vzájemným propojením s podzemními prostory je využíváno existujících vstupů, větracích a výtahových šachet. Zároveň je i diagonální osa krajiny (rýha) svým způsobem spojení povrchu a podzemí. Vyvrcholením tohoto propojení je návrh kaple. Využitím staré ventilační šachty nad sloupovým sálem a citlivou minimální intervencí architekta vzniká prostor nadmíru meditativní.

Projekt využívá promyšleným způsobem kontrastu mezi organickými formami podzemního labyrintu a geometrizujícím pojetím krajiny (rastr ovocného sadu). Na první pohled protikladné prvky jako: přesně definováno/zdánlivě nevyřešeno (ve skutečnosti úmyslně ponecháno individualní interpretaci), introvertní/extrovertní, a jiné, tvoří velmi často úmyslné kontrasty. Ale právě vzájemnou neutralizací těchto napětí vzniká přesvědčivý celek, který se harmonicky smíruje s krajinou, do které je injektován.

Na závěr několik připomínek a impulsů do diskuse:

Při studiu předloženého diplomového projektu mi vyvstaly na mysli zhruba dvě otázky. Ne snad z nedostatku informací v projektové dokumentaci, ale obsahově ke konceptu samotnému. Ta první otázka je situována mimo projekt samotný. Ikdyž je samotné téma i dané území zvládnuto na vysoké úrovni, není mi zcela jasné, kdo vlastně bude areál navštěvovat, a proč. Jinými slovy, jak bude fungovat v městském organismu, jaká je předpokládaná motivace návštěv. Byla by přece škoda, kdyby se stal jedním z dalších 'mrtvých' památníků. Určitě sahají ambice autorovy dál. Dokonce mě napadá, jestli by nebylo možné kombinovat tento památník s jinou funkcí nebo aktivitami, které by umocňovaly jeho atraktivitu, aniž by samozřejmě ubíraly na pietním charakteru místa.

Druhá poznámka se týká řešení okolí bývalého krematoria a (otisku) domu Wenzela Pritzla. V návrhu jsou tyto historické objekty (a některé další) doplněny informačním centrem a parkovištěm. K tomuto řešení možná jen dvě otázky: jestliže je objekt informačního centra prakticky úplně situován pod úrovní terénu, proč je tak striktně vázán ortogonálním schematem (místo opisu daných konfigurací, jako např. stávajících či navrhovaných komunikací, nebo optimálního provozního diagramu) a za druhé: proč si také parkoviště nedovolí organickou formu, která by vycházela ze scenografie přístupu k vlastním objektům a vstupu do krajiny, případně i z formy zeleného masívu, kterým bude zastíněna budova mrzáků?

Celkové hodnocení:

Na závěr bych rád poznamenal, že přes některé kritické poznámky k projektu hodnotím tuto diplomovou práci jako vyjímečnou. Specifita řešeného tématu i daného prostoru byly podle mě plně konceptuálně využity. Jednotlivé funkční i prostorové struktury i jejich symbolický náboj, tvoří nedělitelný celek, v němž právě pozice těchto prvků umocňuje jejich vzájemnou interakci. Výsledné řešení je zajímavým příspěvkem k hledání vztahů mezi urbanistickou tradicí a komplexitou současných prostorových a funkčních požadavků a jejich ztvárněním. Jinými slovy, známá diskuse o kontextualitě, o způsobech navazování na historické otisky a stopy, o transpozici unikátních prostorových konceptů do současnosti, atd. Je zde opět aktuální. Autor svým projektem prokazuje, že si osvojil inventivní přístup k řešení komplexních otázek prostorové a funkční organizace, i syntézy na úrovni urbanisticko-architektonických, kulturních a společenských aspektů. Jeho pojetí role krajiny i existujících historických reliktních svědčí o citlivém přístupu k zadané problematice. Rovněž grafické řešení a celková prezentace projektu prokazují, že i tyto důležité stránky práce byly zvládnuty.

Celkové hodnocení předloženého diplomového projektu lze podle mého shrnout jako výborné.

Podle našeho systému bych navrhoval 19/20, podle českého navrhuji: výborně.

Gent, 24. ledna 2012

Jiří Klokočka, ing. akad. arch., docent urbanismu
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst Sint-Lucas
Departement architectuur
Hoogstraat 51, 9000 Gent, Belgie